

Problematica legată de calendarul Bisericesc: articole de Nae Ionescu (Cuvântul 1929) și Mircea Vulcănescu

Nae Ionescu

Dificultăți bisericești - Ce e cu data Sfintelor Paști? -

Hotărât lucru, Biserica noastră e sortită să treacă prin tot felul de greutăți. Sunt unele ridicate prin amestecul politicii de partid în treburile ecleziastice; sunt altele provocate de penetrațiunea spiritului laic și de pierderea simțului tradiției și al canonicității vieții noastre bisericești. Dar sunt chestiuni cari nu au nici un fel de legătură cu influența lăaturalnică și cari, dacă pricinuiesc greșeli, e pentru că nu au fost la timpul lor suficient studiate. O asemenea problemă e cea a datei la care se vor sărbători Sfintele Paști în anul 1929.

Nu credeam să avem prilejul a ridica așa de curând această chestiune. Știam că, în Sfântul Sinod, se pusese problema și că la calcularea acestei date se iviseră dificultăți. Dar mai știam că, tocmai pentru că lucrurile nu erau clare pentru toată lumea, o hotărâre nu se luase; chestiunea urmând a mai fi studiată. Când, iată că astăzi ni se comunică, din sursă absolut demnă de încredere, că data sărbătoririi Sfintelor Paști a fost definitiv fixată pentru 31 mart.

31 mart? Cine a hotărât această dată imposibilă și pentru ce motive?

Sfintele Paști la 31 mart însemnează că nu vom sărbători Învierea Domnului nici în aceeași cu catolicii, nici cu protestanții, nici - ceea ce e încă mai grav - cu ceilalți ortodocși.

Mai însemnează că vom sărbători Paștele înaintea paștilor evreiești; ceea ce contravine în chip expres și adevărului istoric, așa cum este el înregistrat în Sfânta Evanghelie, și hotărârii explicite a Sinodului de la Niceea ce stipulează că în nici un caz data Paștilor nu se poate fixa înainte de paștele evreiești.

Ni se răspunde că data de 31 mart e indicată de calculele științifice ale noului calendar; și că, dacă am renunța la ea, o altă dată indicată de aceleași calcule, după care, de altfel, serbează celelalte Biserici Ortodoxe, ar fi așa de târzie, încât Postul Sfântului Petru nu ar dura decât trei zile...

Să, mai vorbim însă și serios. Chestiunea calendarului a făcut poporenilor noștri destul sânge rău. Agitația pe această temă, întreținută precum ne amintim și de, iresponsabilitatea d-lui Goga, nu e nici astăzi terminată. Defectuos și neîndemânatic inițiată, schimbarea calendarului a fost, de bine de rău, acceptată maș mult prin scurgerea vremii. E cuminte să dăm agitorilor un nou prilej - de data aceasta perfect fundat - pentru răscolirea patimilor?... Calculele științifice se opun? Noi, care știm aproximativ cum se adună două numere, ne îngăduim a observa reprezentanților „științei” că și celelalte biserici ortodoxe, care vor sărbători Învierea după paștile evreiești, tot după calcule științifice se conduc. Prin urmare, să înceteze pretențiunile „științificilor”.

Și să ne gândim la alte lucruri mai însemnate. De pildă, la faptul că creștinismul răsăritean, și așa destul de fărâmițat, ar trebui să evite prilejurile în care se rupe solidaritatea de

manifestare. Mai mult spirit unificator nu strică, în orice caz; mai ales astăzi - când renașterea religioasă a Răsăritului trebuie să ducă la precizarea unei conștiințe comune.

Ce e de făcut? Nu o vom spune noi. Nu o vom spune, în orice caz, până când nu vom cerceta cu grijă problema. E sigur însă că hotărârea Sfântului Sinod, care ridică atâtea dificultăți, nu poate fi decât pripită. Să se ia chestiunea din nou în studiu și în discuțiune. Și să se convoace în toamnă o sesiune extraordinară a Sfântului Sinod...

Agitații pe tema calendarului

Un sătean din fundul Moldovei m-a cercetat acasă. El îmi aducea o petiție semnată de câteva sute de oameni, pe care eu trebuia să o prezint ministrului Cultelor și prin care creștinii cer Ministerului să-i lase să-și prăznuiască sărbătorile după stilul vechi...

Petiția este tipărită. Ceea ce însemnează că asemenea hârtii circulă pe o rază mai întinsă în țară. Mi se afirmă că acțiunea împotriva noului calendar are impunătoare proporții. Treizeci de comune din acel colț de Moldovă nu mai merg la biserică pentru că preoții slujesc după noua orânduială a Sfântului Sinod. Unii din ei se duc duminica, dar lucrează în zilele de sărbătoare după stilul nou. Alții ocolesc biserica chiar în zilele de duminică pentru că... se calcă legea.

Asta însemnează că nici până astăzi opera de lămurire a credincioșilor, pe care am cerut-o stăruitor în urma neîndemânaticii reforme a calendarului și care, pe alocurea, a fost chiar inițiată, nu și-a făcut efectele...

Pentru liniștirea creștinilor

La Ministerul Cultelor, unde am fost să mă interesez de chestiunea agitației pe tema calendarului - agitație pe care marea majoritate a publicului o socotea închisă - mi s-a lămurit că asemenea petiții, ca cea de care scriam în numărul de ieri și prin care se cerea, nici mai mult nici mai puțin decât dreptul de a prăznuși sărbătorile după vechea așezare - sunt cu zecile depuse la minister; iar semnăturile sunt până acum mii.

Se prin aceasta că afirmația pe care o făceam ieri asupra caracterului grav și general al acestei agitații era fundată...

Așa fiind, noi trebuie să constatăm că, în fața caracterului grav al acestor întâmplări, cel puțin acum va trebui să se intervină de sus pentru a se drege ceea ce mai poate fi dres. Ce e de făcut e simplu. Mai întâi, trebuie anulat principalul motiv concret de agitație: data serbării Paștelui în anul care vine.

Omul purtător al petiției, de care vorbeam, se arăta foarte îngrijorat de faptul că așezarea prăznuirii Sfințelor Paști în 1929 reduce până la desființare Postul Sfinților Petru și Pavel. „Ne-a tăiat Postul Sfinților Apostoli, domnule profesor. Apoi, așezare e asta, ori stricare de lege?”...

De ce se tem anume creștinii? De păcatul de a prăznuși sărbătorile împărătești și pomenirea sfinților Bisericii în alte zile decât cele de până acum, presupuse ca indicate de Biserica Dreptcredincioasă. Să presupunem un moment că teama lor ar fi fundată. Și că, în adevăr, noul calendar ar fi o greșală și un păcat împotriva Ortodoxiei...

Un sighilion patriarhal

Problema calendarului este iarăși în centrul preocupărilor. Se ridică din Basarabia și de prin nordul Moldovei, adică tocmai de prin părțile unde sensibilitatea noastră religioasă este mai ascuțită și unde chestiunile bisericești sunt totdeauna actuale.

Pentru opinia publică a orașelor, problema apare mai degrabă ca un *cui sum*. Oamenii ridică din umeri și se miră; parcă ce-i dacă mergem după vechiul sau noul calendar! Nu e nici o surpriză. Și totuși, problema este esențială Ortodoxiei și o întregă literatură a chestiei există.

Dăm, de pildă, astăzi un sighilion patriarhal; e vechi de prin 1583. Dar conținutul lui e plin de suc. Iată-l:

„Ierimia, cu mila lui Dumnezeu, arhiepiscop al Constantinopolului - Noua Romă - și Patriarh ecumenic

Fiindcă din nou Biserica Vechei Rome, înșelându-se de mândra deșertăciune a astronomilor săi, cu nechibzuință a schimbat preafrumoasele așezăminte despre Sfintele Paști, stabilite și hotărâte de cei 318 Sfinți Părinți ai Sfântului întâi Sobor Ecumenic din Niceea, care cu cea mai mare sfințenie se respectă de toți creștinii din întreaga lume ca niște așezăminte neatinse, astăzi devine cauza ispitelor. Înaintea mea, ca unui Patriarh ecumenic, s-au prezentat bărbați armeni întrebându-se despre practica sărbătoririi Paștelui, fiindcă și lor le să impune primirea acestei inovațiuni.

Pentru de aceea noi a trebuit să le spunem ce despre acestea e hotărât de Sfinții Părinți. Chibzuind împreună cu Fericitul Patriarh al Alexandriei și Fericitul Patriarh al Ierusalimului și cu cialanții membri ai Soborului, în numele Sfântului Duh hotărâm: a lămuri așezămintele despre aceasta ale Sfinților Părinți.

Cel ce nu urmează tradițiilor și obiceiurilor Bisericii și celora, cum au poruncit cele șapte Soboare Ecumenice despre Sfintele Paști, legiuind toate bine ca să-i urmăm, și voiește a da Pashaliei grigoriane și calendarului papist, acela ca și ateii astronomi lucrează contra tuturor hotărârilor Sfintelor Soboare, voind prin aceasta a le schimba și a le slăbi, să fie ANATEMA, depărtat de Biserica lui Hristos și de la adunarea credincioșilor.

Dar voi, pravoslavnicilor și bine cinstitorilor creștini, stați în cele ce ați învățat, în cele ce v-ați născut și educat. Și când va fi necesar, și sângele vostru să vărsați ca să păstrați credința și mărturisirea părințească.

Păziți-vă și feriți-vă de unei ca aceștia (reformiști), ca Domnul nostru Iisus Hristos să vă ajute vouă fi rugăciunea credinței voastre să fie cu voi, cu toți. Amin”.

Cei cari „decid” în chestiunea calendarului au gândit la toate lucrurile astea? Noi mai avem și alte texte și o să le dăm.

Prin măracini

Iată, în sfârșit, că în cercurile oficiale s-a pornit zarvă în jurul agitației pe tema Pascaliei, Ministrul de Interne, pe drept cuvânt alarmat de tulburarea spiritelor, a luat inițiativa unor consfătuiri la care au participat și înaltele foruri bisericești. Se pare că intervenția d-lui Mirto, subsecretar de stat de la Interne, a avut succes. Căci măsura, elementar indicată, aceea a convocării Sfântului Sinod pentru a se lua din nou în dezbatere problema (măsură pe care nu am încetat să o recomandăm chiar de a doua zi după nefericita fixare a datei Paștilor, pe care dintru început am socotit-o ca purtătoare de agitații) e pe cale a se înlăptui...

...Și să cerem hotărât: Paștele la 5 mai!

Rătăcirea cea de pe urmă

Sortii au căzut...

Vom dovedi aci, în zilele următoare, că punctul de vedere științific în așezarea Paștelor este o aberație, condamnată în chip lămurit de Predanie;...

Stă deasupra puterilor minții să înțelegem drumurile ascunse ale lui Dumnezeu, care ne-a trimis această grea încercare. Dar e o datorie a noastră, de mărturisitori ai Drepteicredințe, să punem în fața credincioșilor, în toată grozăvia ei, fapta care vestește deja domnia Antihristului.

Ceea ce omenește a fost îngăduit, și în puțința noastră să facem, pentru împiedicarea acestei rătăcirii, am făcut. Dacă bine sau rău, ne va judeca Cel care singur poate sta Judecător peste oameni.

De aci înainte, în monstruosul proces care se deschide, bietul glas omenesc trebuie să tacă.

Pentru ca, cu atât mai vârtos, să poată vorbi Biserica cea Adevărată.

După hotărârea Sinodului

După ce, încă de la strâmba așezare a Pascaliei pentru anul 1929, am cerut stăruitor conducătorilor Bisericii un răsvot asupra acestei hotărâri și am arătat toate primejdiile cari pot decurge pentru Ortodoxia Românească dintr-o asemenea necugetată faptă, mărturisesc că am primit vestea convocării Sfântului Sinod în scop de a discuta din nou problema cu un fel de indiferență. Îmi dădeam, desigur, seama că această problemă *trebuie* rezolvată într-un fel;...

Iar pentru ca mărturisirea să fie deplină, va trebui să adăugăm că stăruința cu care am cerut revenirea asupra așezării Pascalii izvora mai degrabă din nevoile păcii cetățenești decât din respectarea intereselor Bisericii. Căci, așa cum se înfățișează astăzi lucrurile, e o întrebare dacă nu cumva asprul interes supraomenesc al Bisericii noastre nu cere mai degrabă să lăsăm întinderea răului, tocmai pentru ca reacțiunea împotriva tuturor rătăcirilor de astăzi să fie mai grozavă – și, deci, mai definitivă.

Este o convingere a mea, verificată statornic în ultimii câțiva ani, de când urmăresc zi de zi viața religioasă a țării, că, pe calea pe care am apucat-o, mergem sigur la sugrumarea Bisericii lui Dumnezeu...

Apoi, vedeți, tocmai aici e nodul problemei: motivele bisericești nu mai contează. Contează tot ce vreți: politica, astronomia, adică tocmai elementele pe care chiriarii nu sunt ținuți să le cunoască; numai punctul de vedere al Bisericii, nu...

Acum se aleg oile curate de cele râioase; când se va vedea cine serbează Paștele cu papistașii și cine, cu dreptcredincioșii. Orice prudență din partea ortodocșilor e nelalocul ei: e vorba doară de credința noastră și de mântuirea noastră. Iar cine nu îndrăznește, împotriva tuturor amenințărilor, și primejdiilor, să depună mărturie pentru adevărata Biserică a lui Hristos e pierdut pentru vecie, laolaltă cu doctorii în filosofie adunați sus, în deal, ca să hotărască în lucruri pentru care nu au nici un fel de înțelegere.

Fiecare să răspundă de azi înainte pentru păcatele lui.

Judecata stă în mâna lui Dumnezeu!

O așteptăm. Pentru noi - și pentru ceilalți.

- Încheieri -

Să rezumăm, deci. Două sunt chestiunile fundamentale în jurul cărora se grupează argumentarea noastră împotriva serbării Sfintelor Paști la 31 martie:

- 1) necesitatea de a serba Paștele o dată cu toți creștinii (postulatul ecumenicității);
- 2) necesitatea de a serba Paștele Creștin după pesahul iudaic (postulatul solidarității absolute a Testamentului Nou cu cel Vechi).

Prin înfrângerea primei prescripțiuni obligatorii, cădem în schismă - ca unii care ne rupem de comunitatea de iubire a Bisericii; prin înfrângerea celei de-a doua, cădem în erezie - ca unii ce negăm noutatea și continuitatea Bisericii de la începutul până la sfârșitul vremii (marcionismul)...

Iar credincioșii rămân fără cârmaci. Se va ridica dintre ei unul care să treacă la loc de conducere și de răspundere. Grea și cutezătoare faptă, înfruntând oarecum cerul; mai ales pentru cei învățați să respecte așezarea dumnezeiască a Bisericii. Care, în ce ne privește, rămâne de astăzi înainte de-a dreptul în mâna lui Dumnezeu.

Ce vom face? În împrejurările de față, când oile bune se aleg de cele râioase, adevărații credincioși vor sărbători Paștele la 5 mai, împlinirea ecumenicității și a unității trupului mistic al lui Hristos...

Am spus și ne-am ușurat sufletul¹. Dar ni l-am și mântuit? Este o întrebare al cărei răspuns desigur că ne scapă. Să fie în puterea noastră să o știm? O asemenea prezumțiune ne înfrângem.

Am spus, depunând mărturie pentru credința adevăratului Dumnezeu. Desigur, lucrurile nu se vor opri aici. Antihristul e la treabă...

Cine e vinovatul de la 24 ianuarie

- Cum s-a schimbat calendarul. Un ministru excesiv și un mitropolit plecat. De ce nu s-a renunțat la data de 31 martie -

¹ Citat corupt din Vechiul Testament, Iezechiel III, 19 și 21.

...Nu e vorba să apărăm pe nimeni, e o datorie însă pentru noi a stabili cu precizie vina fiecăruia.

Cum s-a schimbat calendarul

Există o eroare, de pildă, dacă se crede că vina, „îndreptării” calendarului cade asupra Î.P.S. Miron. Părintele Patriarh a fost multă vreme de părere că reforma calendarului nu se poate face decât în plină ecumenicitate, printr-un congres panortodox cel puțin - dacă nu într-un sinod ecumenic.

Călătoria pe care Î.P.S. Miron a întreprins-o acum câțiva ani pe la patriarhii și mitropoliții Răsăritului urmărea, între altele, și lămurirea acestei probleme. Din nefericire, în lipsa părintelui patriarh, Ion Brătianu, nerăbdător că rezolvarea chestiunii calendarului întârzia a dat ordin mitropolitului Pimen să sfârșească o dată cu „stilul vechi”. Se știe că, din motive... științifice, P.S. Pimen s-a executat.

Părintele patriarh nu a făcut decât să accepte o situație pe care nu o crease.

Cine a impus pe 31 martie?

Trebuie să stabilim, de asemenea, că aceeași atitudine de acceptare a adoptat Î.P.S. Miron în chestiunea datei Paștelor. După prima greșală, care stabilea prăznuirea Paștelor la 31 mart, părintele Patriarh și-a dat seama de consecințele grave ale unui asemenea act și a încercat o revenire.

Convocarea Sinodului avea ca principal scop chiar această problemă. Se știe cum au decurs dezbaterile; după cum se știe că luni, marți și miercuri, înainte de 24 ianuarie, atmosfera generală era pentru o amendă onorabilă și reintrarea în Ortodoxie, prin admiterea datei de 5 mai.

Putem adăuga chiar că miercuri după-amiază Î.P.S. Miron a afirmat într-o convorbire particulară că a doua zi se va hotărî în sensul dorinței cinci-maiștilor...

Cele două Paști

Discuția lămuritoare pe care foaia noastră a întreprins-o în jurul datei prăznuirii Paștelor și a îndreptării calendarului se apropie de sfârșit. Am arătat că hotărârea de la 24 ianuarie este, din toate punctele de vedere, inacceptabilă și creatoare de grave dificultăți...

În adevăr, dacă Biserica basarabeană ar fi de sine stătătoare, îngăduința printre 5-maiști de a prăznuși după lege ar fi un succes. Biserica basarabeană stă însă sub autoritatea Sfântului Sinod de la București. Și dacă trebuie să fim mulțumitori P.S. Gurie, Visarion și Iustinian pentru că, prin atitudinea lor energică, au obținut, principial și în fapt, dreptul de a rămâne în lege, cu drept cuvânt suntem obligați să le reproșăm, că nu au avut aceeași strășnicie întru apărarea Sfântului Sinod din care totuși fac parte. Credincioșii lor sunt, fără îndoială, satisfăcuți în această elementară nevoie de a prăznuși după așezarea duhovnicească...

Situația de astăzi? Scriam, în momentul în care deschideam această campanie de lămurire în foaia noastră: când va fi rătăcirea de pe urmă mai amară decât cea dintâi. Nu a trebuit să așteptăm prea mult pentru ca întâmplările să ne dea dreptate. Hotărârea de la 8 februarie, prin care se îngăduie prăznuirea Paștelor de două ori în același an, este - așa cum am arătat aci, de altfel - o grozavă aberație.

Căci spun Așezămintele apostolice (Cartea a V-a, cap. XVII): „Trebuie să sărbătoriți Paștele cu îngrijire și cu luare-aminte, după isimerie; ca să nu prăznuiți de două ori într-un an amintirea unei patimi, ci **o dată pe an**, spre aducere-aminte de Cel ce a murit o dată” (cf. *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, edit. Fr. Funk, Paderbornne, 1905).

În legea strămoșilor și a lui Dumnezeu

Cu noaptea-n cap am fost sculat ieri dimineată de o delegație țărănească din comuna Curcani, care venea să-mi ceară sfatul asupra prăznuirii Sfințelor Paști, Ei știau, din ziarul pe care unul din ei îl purta împăturit cu grijă, că slobod e poporul să prăznuiască pe data de 5 mai. Dar preotul din sat nu se învoiește. El pretinde că a așezat o dată Triodul, că a făcut slujbele de începutul Postului cel Mare și că nu poate să mai înceapă lucrurile de la capăt...

Am căutat să-i liniștesc, lămurindu-i că, de îndată ce Î.P.S. Patriarhul e de părere că Paștele cel adevărat numai la 5 mai se poate prăznuși, încă mai e nădejde de îndreptare. E greu totuși să încredințezi pe oameni că părintele patriarh vrea să aducă îndreptare rătăcirii celorlalți și nu izbutește...

Oamenii aveau cu ei și o pantahuză, semnată de peste 100 de credincioși. Ah, dacă ați fi văzut semnăturile acelea chinuite și fervente, dacă v-ați putea închipui clipa în care flecare din țărani și-a plecat capul asupra hârtiei - după o cruce și un „să ne-ajute Dumnezeu” - și și-au crispat degetele pe condei ca să ceară, prin mărturia credinței lor, de la „domnul ministru” dreptul de a rămâne în legea strămoșilor lor și a lui Dumnezeu!...

Era între ei un țăran frumos, cu o cută de întuneric între ochi. L-aș îndemna pe preotul din Curcani, dacă l-aș cunoaște, să se ferească...

În afară de mărturia îndărătnică a Pravoslaviei prăznuirii de la 5 mai, noi nu mai putem face nimic.

Pentru reîntrirea în Ortodoxie

Zis-a oarecare dintre farisei Domnului Iisus Hristos: „Spune Apostolilor Tăi să tacă!”. Iar Domnul Hristos, răspunzându-le, au zis lor: „Adevăr zic vouă, că, de vor tăcea aceștia, pietrele vor striga”.²

² Luca XIX, 39-40

...Fără vrerea lui, numai prin faptul că nu a încetat un singur moment să apere punctul de vedere dreptcredincios, ziarul nostru devine centrul către care se îndreaptă plângerile - și nădejtile - tuturor ortodocșilor pe cari îi are această țară. (Și are mulți!) Tot felul de întâmpinări prezentate personal, prin telegrame, prin memorii sau pantahuze se adună din toate părțile țării, mărturisind - împotriva tuturor scepticilor - cât de vie este în popor credința.

Întâmplările acestea le-am prevăzut... De aceea, tuturor celor cari în scris sau prin viu grai ne întrebă ce mai e de făcut le răspundem că de acum campania aceasta trebuie strămutată de pe tărâmul împotrivirii teoretice pe cel practic, ai organizării unei rezistențe a dreptcredincioșilor...

Două sunt, de fapt, chestiunile în dezbateră, și anume:

- 1) Există, pentru un ortodox, puțința să se împotrivească unei hotărâri a Sinodului?
- 2) Există, pentru laici, puțința de a fi, la un moment dat, în mai mare măsură deținători ai adevărului decât ierarhia ecleziastică?

Într-un caz ca și în celălalt, răspunsul este: DA. Și iată și motivele:

La chestiunea I. Așezarea Bisericii creștine nu se sprijină pe un corp de prescripțiuni normative arbitrare și contractuale, cum e uneori cazul legilor juridice. Ca atare, orice dispoziție de caracter ecleziastic nu își are izvorul nici în *util*, nici în *bine*, ci în *adevăr*. Trăsătura caracteristică și esențială a așezării Bisericii noastre este, prin urmare, *Adevărul*. De unde urmează că nu urmăm o indicație a Bisericii pentru că e a Bisericii, ci pentru că ea exprimă adevărul. (Orice credință sau afirmație de altă natură este catolică.) Evident, nu o vorba act de beteagul adevăr științific, la dispoziția rațiunii omenești (asta ar fi protestantism de cea mai săracă speță), ci de adevărul religios, depozitat oarecum astăzi în dogme, canoane și Predanie.

Din acest postulat fundamental decurge încheierea că *există o măsură obiectivă a adevărului*. Și că sinoadele nu pot hotărî cu de la ele inițiativă, ci numai în conformitate cu dogma, canoanele și Predania. Iar dacă nu o fac, greșesc (cum am dovedit-o, de pildă, pentru Sinodul nostru, în chestia calendarului). De altfel, sinodul local ai unei autocefalii nici nu are darul hotărârii fără greșală. Afirmațiile unui sobor arhieresc nu pot purta pentru norod semnul adevărului decât atunci *când unește în aceeași mărturisire pe toți episcopii dreptcredincioși, din toată lumea și din toate vremurile...*

Are drept un credincios, deci, să se împotrivească unei hotărâri a Sinodului? Desigur că DA, de îndată ce hotărârea unui sobor ortodox nu este un act de autoritate, ci mărturisire a adevărului, și de îndată ce oricare creștin are măsura adevărului în dogme, canoane și Predanie.

Din aceste considerațiuni decurge cu evidență și răspunsul.

La chestiunea a II-a. Din moment ce adevărul pravoslavnic este obiectiv, de îndată ce există un precis cadru indicatoriu pentru orice nouă situație bisericească - cadru format din dogme, canoane și Predanie - trebuie să admitem că mai degrabă e deținător al adevărului un laic care respectă acest cadru, decât un episcop sau o adunare de arhierii, cari nu îl respectă.

Istoria e, de altfel, aci pentru a ne confirma.

Și încă, într-un caz care ne e cu deosebire aproape. Când românii din Ardeal au făcut, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, unirea cu Roma, au acceptat această unire 83% din preoți, dar

numai 12% din turma credincioșilor. Și atunci, întreb pe Prea Cinstiții apărători ai ierarhiei ecleziastice: cine au fost în acele împrejurări tragice păstrătorii Dreptei credințe? Preoții, cari împreună cu mitropolitul lor au trecut în proporție de 83 % sub stăpânirea Romei, trădând *pentru interese lumești* dreapta credință strămoșească, sau poporenii, dintre cari 88 % au rămas credincioși legii și au trecut în Țara Românească pentru a-și aduce de acolo vlădică nou, pentru legea cea veche?...

Unde e dezlegarea?

D-l profesor Iorga s-a declarat nemulțumit cu declarațiile guvernului în chestiunea prăznuirii Sf[intelor] Paști: „Cu hotărârea d-voastră nu se închide conflictul”. Nu se închide, e adevărat; dar să nu exagerăm. Este adevărat că d-l Iorga a întins guvernului un colac de salvare: convocarea Consiliului Superior Bisericesc. Dar asta nu era decât un mijloc de a deplasa chestiunea din Cameră și numai pentru moment. Pentru că de fapt, fixarea datei Sf[intelor] Pași e o chestiune de competența strictă a Sinodului. Părerea că o asemenea operație nu implică nimic dogmatic este fundamental falsă... Prin urmare, numai Sinodul are căderea să se pronunțe în această chestiune, și - pentru că e vorba de dogmă - pronunțarea trebuie să se facă, chiar după indicațiile constituției noastre, în plină ecumenicitate.

Iată de ce e justificat punctul de vedere al guvernului, care a declarat joi că Sfântul Sinod are singur dreptul a decide în această chestiune, și de ce nu ne putem alătura propunerii d-lui prof[esor] Iorga.

Fapt e, totuși, că în țară este frământare și că guvernul, care nu se poate refuza realităților, trebuie să se intereseze de această problemă. Ceea ce înseamnă că - din acest punct de vedere - intervenția d-lui dr. Lupu în Parlament e și ea perfect îndreptățită.

Aceasta a recunoscut-o, de altfel, și guvernul d-lui Maniu. Numai că guvernul stă în dilemă: cere revenirea la cinci mai, pentru a se potoli lumea - încalcă atribuțiile și autoritatea Sinodului; vrea să respecte această autoritate - lasă frâu liber tulburărilor din țară. De aici și declarația d-lui ministru președinte: „Aș dori să dispară conflictul dintre credincioși și autoritatea sinodală fără prejudiciul autorității bisericești și fără jignirea credinței nimănui”. „Aș dori” - desigur. Nu e om de bună credință să nu dorească. Dar se poate?

Soluția guvernului nu e clară și nici nu putea fi. Vorbind de cinci-maiști, declarația ministerială spune: „Se vor lua toate măsurile necesare, pentru ca serbarea Sfintelor Paști dorită de credincioșii Sfintei Biserici Ortodoxe să nu fie tulburată”. Ce înseamnă asta, „să nu fie tulburată”? Pentru ca serbarea să nu fie tulburată, ea trebuie să aibă loc. Pentru ca să aibă loc, e nevoie ca preoții să consimtă a prăznuii Paștele la 5 mai...

Declarația ministerială conține o indicație pentru Sinod: „... arhieriei din Basarabia vor fi în drept să caute (...) și să găsească modalitățile prin care și cei nemulțumiți cu data de 31 martie să-și primească mângâierea sufletească la data dorită de ei”. Adică, mai precis: arhieriei din Basarabia să îngăduie prăznuirea Paștilor la 5 mai.

Să ne fie îngăduit a respinge categoric această soluție. Căci prin ea guvernul încetează de a mai fi consecvent. Același guvern care nu se poate amesteca, pentru că nu vrea să știrbească

autoritatea sinodală, recomandă arhierilor basarabeni să calce ei această autoritate, păsuind - împotriva hotărârii de la 8 februarie - prăznuirea de la 5 mai. A, nu! Cine judecă strâns își dă seama că asta însemnează disoluția Bisericii și trebuie să protesteze.

În zadar se străduiește d-l Maniu să găsească o soluție acceptabilă. O asemenea soluție nu există, pentru că datele de la care se pleacă sunt false.

Prolog de polemică

Un distins nătrău, redactor la o gazetă de seară, enervat peste măsură de constatarea că nu-i ia nimeni în serios apologiile la adresa episcopilor Bisericii românești, se năpustește cu o ploaie de înjurături asupra „Ioneștilor, Popeștilor, Stroeștilor”, posesorii prezumtivi ai unor adevăruri, ezoterice pentru domnia-sa, și face apel la toată suflarea românească să se întoarcă „cu fața spre Sfântul] Sinod”, d-sa însuși făcând în prealabil această stânga-mprejur...

Există însă altceva: există un mănunchi de adevăruri mărturisite de Sfinții Apostoli, de Părinții Apostolici, de Părinții și unii Scriitori Bisericești și de mulțimea episcopilor și patriarhilor Bisericii - adevăruri nealterate și nealterabile în veac și care se pot deosebi ușor de „celelalte” (de ale unui Sinod al [ziarului] „Patria de o pildă), cu ajutorul dreptarului: *să fi fost mărturisite de toți, pretutindeni, în toate vremurile.*

Aceste adevăruri sunt demult cristalizate în: decizii dogmatice, în canoane, în epistole, în tratate, în monografii, etc., etc. Și cine *le mărturisește* (chiar de ar fi el mic și sărac) rămâne în Biserică. Iar cine se abate de la ele, fie el preot, episcop, Sinod, sau „înger din cer”, *anatema este.*

Recunoaștem că, pentru a putea înțelege aceste lucruri, este nevoie de bun simț și cultură teologică. Altfel vorbim de adevărul lui Stan, Bran ori Ivan. Și nu suntem în stare să atacăm problema pusă în discuție.

Noi, cei cari am scris în chestiunea „Pascaliei românești”, hotărâserăm să răspundem numai aceluia cari vor încerca să combată punctul de vedere mărturisit de noi ca fiind al Bisericii Ortodoxe, atacând problema. Un astfel de atac însă nu s-a produs. Cavalerii 31-martiști s-au mulțumit să calomnieze în chip ordinar, să înjure de mumă și să-și dovedească unii reaua credință, alții, ignoranța...

Spre pacea religioasă

Ultimele știri în legătură cu agitația pe tema datei Paștilor indică, dacă nu o destindere, cel puțin o lămurire în mintea celor ce sunt chemați a lua o hotărâre... Fapt e că rolul P.S. episcop de Râmnic a fost, atunci când greșeala se făcuse deja, să repare ce se mai putea repara.

O dată această situație recunoscută, lotul 31-martiștilor categorici suferă o gravă scădere de forțe, iar ortodocșii, o creștere de prestigiu și o mai largă libertate de acțiune. Ceea ce face ca o clarificare a stării de lucruri să fie mai degrabă posibilă.

De altfel, ultimele zile au adus două fapte caracteristice de cea mai mare însemnătate: audiența d-lui profesor Iorga la Î.P.S. Miron Cristea și consfătuirea de la Patriarhie între părintele patriarh și mitropolitul Bălan.

Cu acestea, dezbaterea problemei se îndreaptă în adevăr către factorii competenți în materie...

E singura soluție. Singura soluție de fapt. Pentru că de drept nu mai e nici una. Noi am spus-o demult. Și demult am cerut această intervenție a Î.P.S. Miron. Ne-am mirat când am văzut prima hotărâre. Ne-a mirat pentru că știam părerea părintelui patriarh. Pe urmă, am înțeles. Vai, câte nu suntem noi în măsură să înțelegem! Nu ne-am alarmat pentru că ne dădeam seama de tulburarea care se va naște și pentru că știam că, în fața unor necesități majore, cum sunt liniștea țării, unitatea Bisericii și solidaritatea națională, nu există presiune destul de puternică. Și nu mai există îndreptățire. Așa că cel care stăruie în ambiție trebuie să cedeze sau să cadă.

Prevederile noastre nu au dat greș de îndată ce - d-1 profesor Iorga a declarat-o - Î.P.S. Miron e convins că trebuie să intervină, și încă grabnic.

Asta era de urmărit, și am obținut-o. În ce ne privește, e o soluție pe care am oferit-o guvernului mai demult. Atunci am avut satisfacția să avem de partea noastră pe unul din cei mai luminați miniștri. Astăzi avem bucuria să vedem soluția pe drumul realizării.

Eu cunosc dosarul afacerii; și știu că o intervenție energetică a părintelui patriarh nu se poate să nu aibă succesul dorit de toată lumea: pacea religioasă.

De aceea, când constatăm că toate semnele indică o hotărâre a Î.P.S. Miron de a interveni direct și activ, avem dreptul să credem că conflictul a intrat în faza dezlegării.

Nu guvernul, ci patriarhul!

Ultima știre care circulă este că părintele patriarh s-ar fi hotărât să intervină pe lângă guvern în sensul reconvocării Sinodului, pentru obținerea unei hotărâri ortodoxe în chestia Pascaliei...

Că o asemenea intervenție nu e numai necesară, ci și posibilă, se dovedește prin cazul împăratului Constantin cel Mare. Întrebarea e cine să intervină în cazul nostru în numele puterii lumești: guvernul sau Coroana?

Părerea noastră este că, în asemenea împrejurări delicate, intervenția guvernului - organ pur lumesc - nu ar fi tocmai potrivită. E vorba doară de un act de autoritate asupra puterii spirituale a Sinodului și pentru aceasta este mai indicată Coroana, în virtutea dublului ei caracter lumesc și mistic: „Prin grația lui Dumnezeu și prin voința națională”. Nu?

În speță, situația este cu deosebire favorabilă unei asemenea intervenții; prerogativele Coroanei sunt astăzi exercitate de regență; iar în consiliu funcționează Î.P.S. Miron, patriarhul. El e persoana indicată a face cele de nevoie...

Părintele patriarh e dator să facă acești pași...

Metoda amânării

Încă nu a căzut nici o hotărâre nouă, care să aducă puțină pace în sufletele credincioșilor...

Iată, suntem în duminica lăsatului de sec...

Eu presupun însă că nu se va întâmpla nimic; nimic la 18 martie, nimic la 31 martie, nimic la 5 mai. Liniște va domni în țară. Guvernul își va fi împlinit datoria - care, înainte de orice, e păstrarea liniștei. Ei, și? Bucurie mare, nu?

Voi observa mai întâi că nu guvernul va fi păstrat liniștea. Ci liniște va fi fost - de la sine. Dar liniștea morții, căci de pe urma acestei dureroase întâmplări cel puțin două mari realități vor fi fost atinse de moarte: Biserica Românească și sufletul românesc. Și va fi ca un fel de fatalitate grea, care se va coborî asupra regimului sub guvernul care a fost cel mai puternic cerut de sufletul rasei noastre, dorită după o primăvară spirituală, sufletul nostru va fi primit cea mai grozavă lovitură...

Să nu ne înșelăm singuri. Dacă un hop e de trecut și dacă un hop va fi trecut, singurul care îl va trece va fi guvernul... Vedeți, și noi așteptăm. Și dorim să fie pace... Dacă astăzi s-ar reveni asupra datei de 31 martie, poate în bucuria reînfrățirii și a reintrării în Ortodoxie, am fi aplecați să uităm pe toți vinovații acestei dureroase încordări. Așa însă, în fața dezastrului, care nu poate întârzia, nu va mai putea fi nimeni cruțat. Nimeni...

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (I)

„Deci, pe cel care vine și vă învață toate cele ce s-au spus până aci, primiți-l. Iar dacă învățătorul însuși s-a abătut de la ele și învață altă învățătură vătămătoare, să nu-l ascultați!”

(Învățătura celor doisprezece Apostoli, cap. IX, v. 1)

„Precum însă oaia care nu ascultă de Păstorul cel Bun este lăsată lupilor spre pietre, tot astfel, cea care ascultă de păstorul cel rău are moartea în față, încât o va înghiți. De aceea trebuie să fugim de păstorii aducători de pieire.”

(Așezămintele Apostolilor, cartea II, cap. 19)

„Chiar dacă noi înșine sau înger din cer va binevesti, peste ceea ce am binevestit vouă, anatema să fie!”

(Galateni, I, 8)

În prima parte a *Ultimei lămuriri în privința datei Sf[întelor] Paști* a P.S. Vartolomeu, publicată aci, alaltăieri, am fost acuzați de a fi „subiectivizat” problema, „trecând-o mai mult prin ochii noștri proprii”, și răpindu-i astfel înțelesul deplin.

În ceea ce privește plinătatea lămuririi, cetitorii singuri și-au putut da seama dacă și în ce măsură problema a fost sau nu înfățișată pe toate laturile ei.

Pentru a se curma însă orice discuție posibilă asupra presupusului nostru „subiectivism”, repetăm aceea ce am mărturisit fără încetare în toate articolele publicate până astăzi și anume: nu are în această discuție nici o greutate „biata părere a minții noastre omenești”, ci, singură, „mărturia dreptecredințe de pretutindeni și de oricând, așa cum dogmele, canoanele și Predania Bisericii Ortodoxe ne învață”, așa cum însuși Sf[ântul] Sinod al Bisericii noastre ne-a învățat până acum, așa cum *însuși P.S. Vartolomeu* ne-a învățat (învățătură pe care o vom arăta în întregime, la locul potrivit)...

Să lămurim.

Nicăieri, în cursul discuției, noi nu am înfățișat un punct de vedere propriu și nu am avut pretenția de a ne institui noi înșine învățători în această chestiune, ci numai *am mărturisit aceea ce ni s-a predat* în deosebite rânduri, de toți mai-marii noștri bisericești și aceea ce astăzi *mărturisesc toate Bisericele Ortodoxe de sub soare*.

Are mireanul acest drept de mărturisire?...

Nu numai mărturiile din fruntea acestui articol arată cu prisosință acest drept, dar însuși P.S. Vartolomeu îl recunoaște pe față sub punctul al doilea din articolul pomenit.

Rămâne, deci, neîndoielnic dreptul mireanului de a stăruii în păstrarea neclintită a comorii bisericești ce a primit, chiar atunci când „îngerii din cer” i-ar cere să se lepede de dânsa.

E în această păstrare neștirbită și cu dragoste de către popor a ceea ce a primit piatra de granit de care s-au zdrobit, se zdrobesc și se vor zdrobi, în veac, toate încercările de abatere de la Ortodoxie.

Invariabilitatea aceasta a Predaniei bisericești, cum zice *Berdnikov*: „Episcopii fiind obligați să predice cuvântul lui Dumnezeu în conformitate cu Tradiția bisericească” (*Curs de Drept bisericesc*, trad. rom. Silvestru Bălănescu, episcopul Hușilor, București, 1892) este cheia de boltă a Ortodoxiei. Ea constituie cea mai puternică pavăză de apărare a ei față de iscusința de gând din dreapta și din stânga. Ea a fost recunoscută și de *Scrisoarea Patriarhilor răsăriteni*, care, vorbind despre infailibilitatea în materie de învățătură, zice: „*Iar nestrucarea dogmei și curăția rânduielii nu sunt date în pază unei ierarhii oarecare, ci în paza întregului cler și popor bisericesc, strâns unit în dragoste reciprocă [și] care este, cu alt nume, însuși Trupul Domnului Hristos. Biserica credincioșilor*”...

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (II)

Asupra naturii *calendarului bisericesc* și a *Pascaliei* răspundem:

A. Daci într-adevăr problema nu aparține „patrimoniului nostru bisericesc”, ci este o problemă „numai științifică”, atunci nu Sinodul are căderea să se pronunțe. În asemenea materie nu recunoaștem altă autoritate decât *competența* și alt instrument de convingere decât *argumentul*. Și între noi mireanii, sunt oameni cu studii de matematici și cu brevete în mecanica cerească. În tot cazul, suntem mai pregătiți decât membrii Sinodului. Și atunci, știut fiind că

mireanul nu datorează ascultare episcopilor decât în chestiunile *bisericești*, amenințarea cu afurisania prevăzută de *Canonul 64*, Sinodul al VI-lea Ec[umenic] apare deplasată.

B. Noi pretindem însă că problema Pascaliei și „calendarul bisericesc” sunt o problemă bisericească și că elementele lor aparțin „patrimoniului bisericesc”, pe care mirenii au *dreptul și datoria* să-l apere împotriva oricărei poftă de schimbare.

Și iată de ce.

„Înșurubând” calendarului „păgân” sărbătorile noastre și fixe și mobile, pentru noi, creștinii, „*calendar bisericesc*” înseamnă o înlănțuire de sărbători - ca să fim în tonul P.S. Vartolomeu: un șirag de perle, de mărimi diferite, fiecare perlă fiind așezată într-un anumit loc, pentru anumite considerațiuni, tradiția bisericească de până astăzi sfințind această ordine nezdruncinată...

Paștile cele sfințite însă, Paștile cele mari, Paștile Domnului *trebuie să se serbeze* așa fel, încât să fie respectată *Tradiția* Bisericii Ortodoxe de pretutindenea, care cere ca:

- 1) să nu se serbeze o dată cu Paștile evreilor;
- 2) să se serbeze *după* Paștele evreilor;
- 3) să se serbeze totdeauna în zi de duminică;
- 4) să se serbeze de către toți creștinii ortodocși deodată.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (III)

...De aci, nevoia pentru a uniformiza posibilitatea de numărătoare a zilelor, de a construi un sistem de măsuri, care să ia în considerație *toate acele patru mișcări presupuse mai sus*.

Lăsăm la o parte faptul că mișcările de care s-a vorbit mai sus nu sunt *fapte reale*, constatabile prin simțuri, ci *ipoteze interpretative* ale faptelor reale, făcute cu unicul scop de a pune oarecare coerență logică între fapte și ipoteze posibile și probabile, însă, metafizicește, discutabile. Fapte reale, dacă prin fapt real înțelegem aceea ce e controlat prin *simțuri* - cum vor adversarii noștri, sunt:

- 1) mișcarea așa-zisă aparentă a Soarelui în jurul Pământului, peste orizont;
- 2) mișcarea și fazele lunii de pe cer,
- 3) lungimea și scurtarea ritmică a zilelor și nopților în cursul unei perioade de timp pe care în chip convențional o alegem...

E adevărat că mișcarea astrelor a fost rânduită de Dumnezeu; e, de asemenea, adevărat că puterea de cunoaștere ne este dată tot de la Dumnezeu; dar între rânduirea lui Dumnezeu și măsurătoarea astronomilor *se interpune păcatul*.

Consecințele păcatului, pentru inteligența noastră, sunt: păcatul sparge unitatea totală de a percepție a cunoștinței omenești, deosebind-o în: a) *rațiune discursivă* și b) *sensibilitate intuitivă*. Cea din urmă înțepenind cu neputință de a se fixa direct asupra unei realități, care neconținut îi scapă și pentru prinderea căreia e obligat: a) să regreseze în infinit; b) să se oprească arbitrar în ipoteză; sau c) să cada în dialelă (cercul vicios al sofistilor).

Astfel, *exigența esențialmente realistă a oricărei cunoștințe este împiedicată în împlinirea ei, prin păcat*.

Priza asupra realului nu mai este, în cazul inteligenței științifice, decât o *șintă* către care neîncetat se străduiește să ajungă, dar pe care nu o poate atinge *decât plinătatea cunoștinței de har a vieții mistice*. E adevărat că botezul restabilește pe om în starea de har, el însă nu șterge de la început toate slăbiciunile firii omenești, dobândite prin păcatul originar.

Ca atare, tot ce este produsul minții omenești, fie el oricât de coerent logicește, nu este scutit de spărtura de care am pomenit mai sus și care îl face:

- 1) sau să fie o „construcție a minții”; sau
- 2) dacă vrea să poarte asupra realității, să fie nedesăvârșit și supus schimbării.

Față de această situație a cunoașterii științifice, *situația calendarului bisericesc este hotărât deosebită*. Ea se întemeiază pe un *canon* și pe *Predanie*, pe care Biserica le socotește ca pe niște cuvinte fără greș despre care știm că: „cerul și pământul vor trece (cu calendar astronomic cu tot) însă cuvântul Domnului (împreună cu cei ce-l păzesc) rămâne în veac”...³

Să nu fi observat nimeni că echinocliul *ideal* nu mai corespunde celui *real*? Să nu fi observat această pogorâre a isimeriei?

Ei bine, au observat-o Sfinții, dar *n-au vrut să ia măsuri*, fiindcă nu era nevoie.

Iată ce spune tâlcuirea la *Canonul 7 Apostolic* din *Pidalion*: „Că și soboarele cele de toată lumea, care s-au ținut după cel dintâi, și ceilalți Părinți vedeau cu adevărat și ei, ca niște înțelepți ce erau, că mult s-a pogorât isimeria. Dar însă n-au voit a o strămuta din 21 martie, unde o au găsit Soborul I, cinstind mai mult pre învoirea și unirea Bisericii, decât preamărunțimea isimeriei”. Iată care a fost *grija* lor. Iată cum și-au înțeles ei *datoria*.

Răspuns Prea Sfințitului Vartolomeu (IV)

Ad IV...

Noi am rămas la părerea pe care P.S. Vartolomeu o avea asupra acestei chestiuni în anul 1923, și anume: *sărbătorirea paștelor evreiești trebuie neapărat întotdeauna, să aibă loc înainte de sărbătorirea Paștelor creștinești*. Iată ce scria P.S. Vartolomeu în 1923, în calitate de raportor al chestiunii:

„...Cum se va lăsa deoparte considerația din *Învățătura Sfinților Apostoli*, cartea a V-a, capitolul al VII-lea după care Paștele evreiești, nefiind decât o umbră și un simbol premergător al Paștilor creștinești, va trebui, ca atare, să se serbeze *totdeauna mai înainte de el*, întrucât mielul pascal al evreilor nu e decât simbolul premergător al Mielului Hristos, cel prezis de profeți?” (vezi: „Biserica Ortodoxă Română”, s. II, anul 42, no. 1 (514), pp. 33-35, pe 1924); raport aprobat de Sfântul Sinod de atunci (cu oamenii de acum).

P.S. Vartolomeu arată toată necazurile ce ar decurge din rămânerea *la stil nou cu sărbătorile fixe și la stil vechi cu Pascalia*. Între altele, ne pune înainte perspectivele serbării, în anul 9942, a Sfințelor Paști la 29 iunie, adică la Sfinții Apostoli, iar la anul 31070, as fi ajuns chiar la 25 decembrie, adică chiar în ziua de Nașterea Domnului.

³ Matei XIV, 35.

După vechiul nostru „calendar bisericesc”, aceasta însă nu s-ar putea întâmpla în veac. Care trebuie să fie acum grija Bisericii? Să renunțe la reforma calendarului sau la *Pascalie Ortodoxă*? Altă ieșire nu există. Renunțând la prima, *dogmele, canoanele, Tradiția Bisericii* (ce formează patrimoniul bisericesc) nu sunt întru nimic lovite.

Renunțând la Pascalie, acest tezaur e călcat în picioare. Care considerațiuni trebuie să primeze într-o decizie sinodală?...

Savantul astronom de la noi, consultând tabelele pascale evreiești și creștine și făcând calcule, a descoperit că data la care urma să se serbeze Paștele, *după calculele știute*, a fost și la evrei, și la creștini aceeași. Și astronomul deduce: deci, creștinii și evreii au sărbătorit împreună, de multe ori, Paștele... Prin urmare, cu toate că, după socoteli, Sfintele Paști cădeau la o anumită dată, *serbarea* se amâna, dacă la aceeași dată serbau și evreii. Savantul astronom, nefiind episcop, nu era obligat să aibă în vedere aceste admirabile măsuri preventive luate de Biserică și, de foarte bună credință fiind, afirmă că *s-a sărbătorit* împreună...

Noi sfârșim acest răspuns cu citarea capitolului 19, cartea a II-a, [a] *Așezămintelor Apostolice*: „*Precum însă oaia care nu ascultă de Păstorul cel Bun este lăsată lupilor spre pieire, tot astfel, cea care ascultă de păstorul cel rău are moartea în fața, încât o va înghiți*”.

Ei, și?...

...Căci, iată, de Paști a nins. A nins la Chișinău, la Iași, la Constanța. Se zice, n-am controlat încă, ar fi nins de la Ploiești în sus. Ei, și? Mai era nevoie de un semn din cer pentru a stabili că Paștele adevărat nu e cel de la 31 martie, ci atunci când îl va prăznuși toată Ortodoxia, la 5 mai? Nu sunt dogma, canonul și Predania, nu sunt toate Bisericile Răsăritului aci pentru a mărturisi adevărul?...

Astăzi, urmările acestei prime grave rătăcirii se văd. Și nimeni nu are curajul să ia taurul de coarne - să spună adică apriat că o *restituito in integrum*⁴ a Bisericii nu se poate face decât prin întoarcerea la starea în care eram acum doi ani. Doar noi dacă o afirmăm nostru? Nădăjduim însă într-un „succes” al scrisului nostru?

Nu. Dar nădăjduim în altceva; în deșteptarea conștiinței religioase și bisericești a credincioșilor. Asta, da, o vom izbândi...

Paștele cel adevărat

Acum vine partea cea mai grea. Paștele oficial, de la 31 martie, a trecut, fără îndoială, fără tulburări însemnate. Doar incidente locale, provocate de neîndemânarea unora. Creștinii pravoslavnici s-au ținut într-o impresionantă rezervă. Ar fi naiv însă dacă am crede că „s-a isprăvit”. Nu s-a isprăvit nimic. Oamenii își așteaptă Paștele; Paștele cel adevărat.

⁴ Principiu de drept roman care înseamnă a-i reda cuiva deplinătatea unei posesiuni știrbite (lat.)

De câteva zile au început, în adevăr, iarăși jalbele. Ni se plâng oamenii că „au fost trași pe sfoară”. Li s-a spus că fiecare poate prăznuii Paștele când va crede el că e bine - dar, iată, preoții refuză să slujească după rânduiala la Învierii.

Chestiunea nu e simplă. E adevărat, a fost o făgăduială care vorbea de dorința majorității populației. Dar făgăduiala aceasta nu era prea precisă. Se referea la toată țara, sau numai la Basarabia? Nimeni nu o poate spune. Ba, pe alocurea, se afirmă astăzi că de Vechiul Regat nici vorbă nu poate fi.

Adevărul e, pe de o parte, că preotul care a prăznuit o dată Paștele nu o mai poate face a doua oară în același an. Tot așa de adevărat este însă că sumedenie de oameni nu a mâncat anul acesta paștele, așteptându-le pe cele adevărate. Ce devin toți acești credincioși?

Are cineva inimă atât de tare, încât să se poată uita liniștit la milioanele de creștini cărora li se refuză mângâierea Învierii?...

Să coborâm puțin în conștiința noastră. Câți sinodali pot afirma că *aceștia* ar fi răzvrătiții? Și, pe urmă, nu s-a făgăduit de la început libertatea în prăznuire? Noi am atras, e drept, atenția din vreme asupra tuturor acestor dificultăți. Și, ca de obicei, nu s-a luat nici o măsură. Dar se poate continua sistemul? Trebuie lăsați oamenii să creadă că totul nu a fost decât o cursă politică?

Pentru că, vedeți, tocmai „politica” poate să sufere mai mult de pe urma acestor împrejurări. Căci ce se va întâmpla în Săptămâna Mare dacă în vreun sat preotul va refuza să slujească? Poate să se întâmple și tulburare, nu?

De Biserică nu mai vorbim. Ce pagubă se poate ridica pentru sufletele credincioșilor de pe urma acestei stări de lucruri o vede oricine.

Așteptăm, deci, măsuri înțelepte. Din partea Bisericii — dar și din partea guvernului, de data aceasta. Să nu uităm că e în joc o declarație ministerială întărită prin cuvântul președintelui de consiliu. Iar gustul poporului pentru interpretări dialectice e foarte îndoielnic.

Prăznuirea adevăratei Învieri

Părintele Bărbulescu de la Patriarhie, care a venit vineri seară la slujba prohodirii Domnului din Biserica Rusească, a trecut brutal prin ușile împărătești ca să spună cine știe ce preotului oficiant, va fi putut raporta înălțatului lui stăpân lucruri impresionante. O biserică plină de credincioși, cum n-am mai văzut de când sunt; dar nu oameni pe cari o tradiție mecanică îi impune pe drumul bisericii în fiecare an în Săptămâna Patimilor, ci credincioși cari au așteptat cu inima frântă ziua de cinci mai, pentru prăznuirea adevăratei învieri pravoslavnice...

Peristolul peste care zăcea Sfântul Epitaf stăteau florile până la o înălțime de braț de om. Toată biserica era plină aproape numai de români. Satele din Ilfov și din Vlașca își trimiseseră delegații. Veneau oamenii cu maldăre de lumânări; fiecare din consătenii lor dăduse câte una, ca să le-o aprindă, pentru pomenirea lor, la picioarele crucii... Stăteau credincioșii pe afară, rezemați de ziduri și se căinau: am ajuns la ruși! Ne-au luat și biserica de când cu papistașii.

Papistașii? Noi nu știm de papistași în Biserica noastră. Sau, cel puțin, nu am știut până acum, în urmă...

Restabilirea ecumenității

Direcțiunea Sfântului Sinod a trimis tuturor ziarelor o încunoștințare, arătând că, pentru anul ce vine, Sfintele Paști se va prăznuși la 20 aprilie.

Pentru a înțelege semnificația acestui fapt, vom aminti că 20 aprilie însemnează, pe vechiul calendar, 7 aprilie, și că 7 aprilie este tocmai data indicată de vechea Pascalie.

Vasăzică, la anul vom prăznuși cu toții Paștele, în ecumenicitate, laolaltă cu toți creștinii pravoslavnic.

Și mai este un fapt care trebuie relevat. Data prăznușirii Paștelor pentru anul ce vine a fost stabilită printr-o înțelegere a Patriarhiei noastre cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol...

Ce am cerut noi?

- 1) Să prăznuim Paștele în ecumenicitate...
- 2) să nu prăznuim Paștele înaintea evreilor...

Este adevărat că, de data aceasta, a intervenit însuși părintele patriarh...

Mircea Vulcănescu

Infailibilitatea Bisericii și failibilitatea sinodală

Cu inima se crede spre dreptate,
iar cu gura se mărturisește
spre mântuire (Romani X,10)

Din noianul de erori ce văzură lumina tiparului, cu prilejul scandalului provocat de fixarea sărbătoririi Sfintelor Paști, este una care, atacând nodul problemei, ne oferă prilejul restabilirii unor principii esențiale structurii ortodoxismului. S-a scris anume că *trebuie să ne supunem hotărârii Sfântului Sinod, oricare ar fi ea, deoarece Sfântul Sinod este alcătuit din arhierei, care nici în materie de credință dogmatică, nici în legiferarea canonică nu sunt supuși erorilor*. Afirmăție ce închide o masivă ignoranță în materie de teologie ortodoxă; este vorba, aci, de *principiul infailibilității hotărârilor sinodale*...

Cu drept cuvânt, spune Homiakov că Biserica nu cunoaște altă autoritate decât „autoritatea Duhului”. Dar, atunci, care este criteriul recunoașterii infailibilității? Răspundem:

- *ecumenicitatea*.
- Biserica nu recunoaște hotărârea unei autorități ce ar putea să rupă ecumenicitatea ei.

Dar ce este, pentru Biserica Ortodoxă, această ecumenicitate ?

Chestiunea merită discuție, cu atât mai mult cu cât unele manuale, inspirate de-a dreptul din cărțile catolice, cuprind, în această privință, erori incompatibile cu ființa Ortodoxiei. Într-

adevăr, dacă biserica romano-catolică recunoaște, în vicarul lui Isus Hristos, pe deținătorul infailibilității în materie de învățătură, atunci când se rostește *ex cathedra*, o face întemeiată pe o concepție despre biserică potrivit căreia ființa ei văzută, deși de aceeași esență, este *substanțial deosebită* de cea nevăzută, fiecare necesitând o unitate proprie de conducere. În vreme ce dreapta credință, cunoscând în biserică *două firi* (văzută și nevăzută), unite într-o *singură ființă*, nu cunoaște decât unul singur și același Cap nevăzut: Iisus Hristos; iar unitatea ei nu poate veni de la un organ văzut, ci numai de la legătura ei tainică în Duhul Sfânt, cu Ocârmuitorul ei, veșnic de față în viața tainică a Bisericii, cu Capul ei cel nevăzut, unitate care este însăși unitatea Duhului, [din care] izvorăște și infailibilitatea în materie de învățătură. Biserica, *în întregul ei*, este „stâlp neclintit și îndreptar adevărului”. Rolul preoției, în ceea ce privește infailibilitatea în materie de învățătură, nu poate fi, în nici un caz, asemuit cu cel izvorând din concepția catolică. *Scrisoarea patriarhilor* se rostește, cum nu se poate mai limpede, în această privință:

„...iar nestrucarea dogmei și curăția rânduielii nu sunt date în paza unei ierarhii oarecare, ci în paza întregului cler și popor bisericesc, strâns unit în dragostea unora față de alții, care este, cu alt nume, însuși trupul Domnului Hristos, adică Biserica credincioșilor.”

În lumina acestora, cum se lămurește ideea ortodoxă a *ecumenicității*?

Ecumenicitatea nu poate fi o unitate politico-juridică formală, ci *constatarea identității de fapt*, a afirmațiilor Bisericii întregi, în timp și spațiu.

Dar acesta nu este decât un alt fel de a exprima *invariabilitatea* învățăturii — această invariabilitate rămânând, în ultimă analiză, *singurul criteriu* de recunoaștere a ecumenicității. Spre deosebire de catolici, la care papa și sinodul se socotesc pe ei înșiși judecătorul și măsurătorul adevărului cuprins în tradiție, în ortodoxie, *tradiția este cea care mărturisește de ecumenicitatea unui sinod*; Sfântul Sinod însuși nefiind decât mărturisitorul a „ceea ce *pretutindenea* s-a păzit, de toți, *totdeauna*” (Sfântul Vincent de Lerins, *Canon 84*, Sind. VI ecum.; *Mărturisirea ortodoxă*, Sfântul Petru Movilă).

Prin urmare, pentru ca un Sinod general să se învrednicească de atributul *ecumenicității*, nu ajunge participarea la el a tuturor episcopilor ortodocși în viață, ci mai trebuie ca mărturisirea acestui Sinod, în fapt, să nu fie întru nimic deosebită de ceea ce s-a mărturisit de către Biserică, totdeauna, de toți și pretutindenea...

Care este, acum, situația Sfântul Sinod al Bisericii noastre?... Despre a cărei alcătuire, spune mitropolitul Gurie astfel:

„nu toți chiriarhii erau la ședință; unii din cei prezenți cereau amânarea, iar o parte a fost de părere să se sărbătorească la 5 mai. Și la ședință n-a fost patriarhul”...

Întrebăm: în această situație, mai poate fi vorba de „duh de răzvrătire”, de „conservatism idiot” din partea poporului și de amenințări din partea Sfântului Sinod? Cine sunt nesocotitorii credinței ortodoxe? Și cine străjerii ei?...

Încă o dată minunata *îndărătnicie* a credincioșilor ortodocși întru păstrarea „comorii de mult preț” se dovedește a fi un formidabil răspuns lumescului „duh al înnoirilor”. Căci: „chiar

dacă noi înșine sau înger din cer ar binevesti peste ceea ce am binevestit vouă, anatema să fie!” (Galateni, I, 8).

Între catolicism și erezie sau urmările dogmatice ale rătăcirii sinodale

A vrut bunul Dumnezeu, pentru păcatele noastre mari și grele, să încerce într-atâta Biserica neamului nostru românesc... Lucrul s-a săvârșit prin hotărârea ca Biserica Românească să serbeze Paștile anul acesta, împotriva Predaniei și a Canoanelor, singură și înainte de paștile iudeilor, la 31 martie [1929], în loc de 5 mai, la data adevărată și laolaltă cu ceilalți dreptcredincioși.

S-a arătat aci, în zilele trecute, care este *mărturia dreptei credințe de pretutindenea și de oricând* (mărturie care singura are preț, ci nu biata părere a minții noastre omenești!) față de această hotărâre...

S-ar putea părea unora ciudat că o hotărâre — zice-se — de ordin curat disciplinar și canonic, cum e aceea a hotărârii datei Paștilor, ar putea avea vreo urmare privitoare la atingerea celor drepte ale credinței.

Deosebirea neînfrântă a Bisericii de Răsărit între *dogme* și *canoane* pare a face acest lucru cu neputință: dogmele fiind, prin firea lor, veșnice și neschimbătoare (Valsamon, la canon 64, al Sinodului Trullan); iar canoanele fiind schimbătoare, după nevoile Bisericii (vezi: Canon 12, al Sin. Trullan, desființând Canon 5 Apostolic), schimbarea unora neaducând, prin urmare, vătămare celorlalte.

La o mai mare adâncire, însă, vedem că deosebirea dintre dogmă și canon nu e formală. Și unele, și altele sunt date prin canon în formă imperativă, sub sancțiunea depunerii sau anatemei și confirmate de Predania și uzul cel bisericesc de pretutindeni. În fapt, *Tradiția* este aceea care a deosebit în chip concret care este adevăr de credință și care e prescripție spre disciplină.

Dacă, dar, lucrurile stau astfel și dacă — după cum s-a arătat aci, altă dată — Tradiția Bisericii nu este deosebită de Biserica însăși; după cum Biserica este un singur trup al lui Hristos, tot astfel și Tradiția este un trup nedespărțit, un organism spiritual, în care fiecare lucru ține într-atâta de întreg, încât, o smintire a lui poate aduce o smintire fără asemănare a totului.

Atât este această Tradiție de *unitară*, încât nimic nu poți clinti din ea fără ca totul să fie primejduit a se clinti, căci nimic nu este fără însemnătate întru cele ale credinței.

Cea mai neînsemnată decizie disciplinară nu are, în viața tainică a Bisericii, o motivare contingentă, psihologică, locală și oportunistă — adică, potrivită împrejurărilor de timp și loc —, cum se întâmplă în istoria lumească scrisă-n spiritul laic de astăzi; fiecare hotărâre bisericască are, în lumea celor care nu se văd, în viața tainică a Bisericii, un înțeles nebănuit, împlinește un gând ascuns al lui Dumnezeu, întruchipează o armonie ascunsă, care nu se înfățișează decât ca un semn în ghicitoră față de toate celelalte.

Și, *clintind unul din rosturile văzute ale întregului trup, se clintesc, pe nebănuite și fără să ne dăm seama, lucruri menite a rămâne neclintite.*

Astfel, Canonul al 32-lea al Sinodului Trullan (*Syntagma Atheniană*, II, 580) hotărăște ca nimic nou și potrivit în învățaturii tradiționale să nu se introducă, de teamă ca nu cumva să se atingă învățătura fundamentală.

Vezi, în același sens, și Canonul 21 al Sinodului din Gangra, precum și Canonul 7 al celui de-al 7-lea Sinod Ecumenic (*Syntagma Ateniană*, II, 580), la care se referă amenințarea cu anatema a Sinodului din Constantinopol în 1638, sub patriarhul Chiril din Berea, către cel ce ar îndrăzni să atingă predania bisericească și să introducă inovații în Biserică; compară și *Scrisoarea patriarhilor orientali*, art. 17, precum și Canonul 91 al Sfântului Vasile cel Mare, care arată că dogmele și descoperirile păstrate în Biserică, atât cele ce-și au originea în învățătura scrisă, cât și cele ce-și au originea în tradiția Apostolică, încredințată nouă prin Sfintele Taine, „au aceeași putere pentru evlavie”.

La care *Syntagma Ateniană* adaugă: „dacă negăm obiceiurile neconsemnate și autoritatea cea mare ce stă în ele, atingem cu dinadinsul *Evanghelia* în elementele ei de căpetenie”... (IV, 283); și aceasta, pentru că *orice obicei care are valoare în Biserică are la temelie lui un adevăr* (Sfântul Ciprian, *Ad Pompejum. Epistola 74*; cf. Firmilian, *Epistola către Ciprian, Inter Epistolas Cypriani, Epistola 75*; Clement Alexandrinul, *Stromate*, cartea a VII-a, c. 16).

Astfel este, desigur, și cu fixarea datei sărbătorii Paștilor, sărbătoare fără de asemănare în anul bisericesc, de așezarea căreia atârnă nenumărate alte rânduieli, sărbători și posturi ale anului.

Fixarea datei Paștilor este, desigur, și ea în legătură cu vreun înțeles ascuns, cu vreun adevăr tainic, dar plin de însemnătate, altfel, desigur, că nici Apostolii și nici Sfinții Părinți nu și-ar fi dat osteneala să rânduiască, cu amărățime, data acestei sărbători în *Așezămintele* lor (c. V, cap. XVII), nici Sfântul Martir Polycarp al Smirnei și Policrate din Efes nu s-ar fi împotrivit în zadar papei Victor I pentru aceasta și nici Sinodul celor 318 Sfinți Părinți de la Niceea nu ar fi hotărât cu pedeapsă ce se cade și ce nu se cade a păzi, în această privință, dreptii credincioși!

Care este, dară, acest înțeles al Sărbătorii Paștilor și cum stă, față de el, hotărârea pomenită a Sinodului Românesc ?

Două lucruri se tulbură în viața Bisericii prin așezarea Paștilor la 31 martie, stil nou:

cel dintâi este căderea Paștilor înainte de isimeria cerească;

al doilea este căderea Paștilor, uneori, înainte de paștele iudeilor.

Cel dintâi, împotrivindu-se hotărârii formale a Canonului 7 Apostolic în adevărata lui înțelegere arătată de Sfinții Părinți, precum s-a arătat aci mai înainte; iar al doilea, fiind împotriva Predaniei Sfinte a Bisericii, după cum arată Matei Vlastare în tâlcuirea aceluiași Canon 7 Apostolic.

Despre sensul tulburării provocate de așezarea Paștilor înainte de isimeria cerească (iar nu cea astronomică), s-a arătat aci că înseamnă îndrăgirea lumii simțurilor în disprețul lumii neschimbătoare a gândului dumnezeiesc. Lăsând să se înțeleagă că Apostolii au legat în chip nedespărțit primăvara sufletului de primăvara anului, chiriarhii români sunt împinși să gândească, fără să-și dea seama, că Paștele creștinesc ar avea o legătură *necesară* cu păgâneasca serbare a primăverii. Oricât de mare ar fi *analogia* celor două primăveri, nu numai că între ele nu poate fi nici o legătură necesară, dar ele sunt fundamental deosebite, fără de asemănare, prin înțelesul esențial al Paștilor, prăpastie de netrecut pentru păgâni.

O a doua nesocotință, mai gravă, naște din această săvârșire a Paștilor înainte de isimeria cerească. E săvârșirea a două Paști în cursul aceluiași an, lucru neîngăduit de *Așezămintele Apostolești*:

„Voi, fraților, care ați fost răscumpărați cu scumpul sânge al lui Hristos, trebuie să sărbătoriți zilele Paștilor cu îngrijire și cu luare-aminte după isimerie, ca să nu sărbătoriți de două ori într-un an amintirea unei patimi, ci o dată pe an, spre aducerea-aminte de Cel ce a murit o dată”; și, mai departe:

„Voi însă păziți cu îngrijire isimeria primăverii, care cade în ziua a douăzeci și doua a lunii a douăsprezecea, care este distru (martie), așteptând până în ziua a douăzecea a sfertului întâi de lună, ca nu cumva ziua a patrusprezecea a lunii (de pe cer) să cadă în altă săptămână și, rătăcindu-ne din neștiință, să serbăm Paștile de două ori în același an”... (cartea a V-a, cap. 17).

Anul bisericesc preînchipuie, în așezarea lui, întreg văleatul, de la Facere și până la Judecată. Și, cum pentru tot acest timp creștinii nu mărturisesc decât o singură Înviere a lui Hristos, întru care cu toții avem viața, asemenea numai o Înviere pe an se cuvine să serbăm.

Serbând mai mult decât un Paște în fiecare an întru *închipuire*, cată a se-nțelege că întru *adevăr* o singură jertfă și o singură înviere n-ar fi de-ajuns spre mântuire; căci, în cursul aceluiași văleat, închipuit de cursul aceluiași an, ar urma că după înviere s-ar face o nouă vânzare și după vânzare o nouă răscumpărare și astfel Biserica ar cădea în prăpăstiile cele mai de afund ale rătăcirilor origeniste privitoare la-nviere.

Aceasta nu se întâmplă însă și cu Paștele cel zilnic, săvârșit în Biserică întru împărțirea credincioșilor cu Sfântul Trup și Sânge al Domnului Hristos, pentru că acestea nu sunt mai multe Paști, adică mai multe jertfe, nici mai multe învieri, ci continuarea neîntreruptă și fără de număr, de fapt și întru adevăr și nu întru închipuire, a uneia și aceleiași jertfe arhieresti și Sfinte Învieri a lui Hristos, întru care cu toții avem parte.

II

Este, deci, o mare deosebire de făcut — și, cu ea, am pătruns în miezul chestiunii noastre — între *înțelesul ontologic al Paștilor liturgice ce se săvârșesc în orice zi* — Paștele săvârșirii și al împlinirii jertfei — și *celălalt înțeles al Paștilor, al amintirii și sărbătoririi, care se petrec o dată în an*.

Cel dintâi Paște, *euharistie*, e un fapt *real*, dar *tainic*, petrecut în timp, dar neatârnat de vremuri, pe care le măsoară, umplând cu plinătatea lui, ca un izvor veșnic de Har, timpul dintre Golgota și Judecata de Apoi; un fapt neasemănător și unic, la care suntem toți chemați ca să luăm parte: *Jertfa de Sine a lui Dumnezeu pentru dragostea Sa de oameni*. Aceste Paști sunt temelia și Taina însăși a Bisericii.

Celelalte Paști, sărbătorești, au însă și alt înțeles, legat de cel dintâi, însă deosebit de dânsul. Paștele anual nu este numai săvârșirea jertfei, ci și *vedenia mai dinainte, ca într-o prefigurare, a roadelor acesteia pentru universul întreg*. El este deci vedenia simbolică a jertfei și a rostului ei pentru soarta lumii, în cadrul unui șir întreg de semne care se urmează-n vreme (calendarul).

De Paști, Biserica se vede pe sine ca-n oglindă și-și măsoară creșterea către „statul lui Hristos”, subliniind, prin deosebită întristare și bucurie, acest sfânt înțeles al jertfei dumnezeiești pentru soarta lumii (*Așezămintele Apostolești*, V, 17-19).

Rămâne totuși, între comemorarea anuală și simbolică a învierii universale întru Hristos, și săvârșirea reală a jertfei euharistice o legătură pe care deosebirea de mai sus nu o înlătură, ci, dimpotrivă, o-ntărește. Legătura ar putea izvorî din firea simbolului însuși, care-i mai mult decât o simplă analogie formală și închide în el o referință reală și directă a celui simbolizat: „cu asemănarea se cheamă cel asemenea”. În cazul Paștilor, asemănarea este însăși mai mare, simbolul cuprinzând în sărbătorirea lui însăși săvârșirea reală a semnificației (Ibidem, V, 19). Prin aceasta, cele două Paști nu sunt, deci, în firea lor, decât unul singur. Prin aceea însă că totul nu e încă îndumnezeit și nu ia parte-n fapt la Jertfa arhierescă a lui Hristos, se naște-n vreme o preîntrupare a învierii lumii întregi întru Hristos, deosebit de săvârșirea zilnică a jertfei: Paștile (Ibidem).

Astfel, sărbătorirea Paștilor de an nu e nici ea o *preînchipuire* ideală, un simulacru al Paștelui cel veșnic, ci este o *preîntrupare* a învierii lumii întregi întru mântuire. Este vedenia — începătura încă de acum — a rodului jertfei celei dumnezeiești, este „arvuna învierii” tuturor (*Ibidem*, V, 7; V, 19).

De aceea, Paștile este, înainte de orice: „împărtășire”, dar împărtășire a *tuturor* din jertfa cea dumnezeiască.

A face Paștile înseamnă, deci, pentru creștin a se împărtăși, a avea parte la Înviere.

A face Paștile înseamnă însă, pentru Biserică, a se uni împreună în împărtășanie toți creștinii laolaltă, întru nădejdea învierii tuturor. Astfel, sărbătorirea anuală a Paștilor devine *chezășia și semnul biruinței totale celei de apoi* asupra șarpelui și a morții în această deosebire de înțeles stă și deosebirea timpului de sărbătoare a celor două Paști, *cel împlinit și cel de semne*.

Din nevoia de a înfățișa în vreme acest înțeles al sărbătoarei în cadrul anului de semne, izvorăște, deci, sensul așezării datei Paștilor în calendar.

Dar aici intervine piatra de poticnire: paștile iudeilor. Dacă între înțelesul celor două Paști legătura e aceea pe care am văzut-o, urmează că *sărbătorirea Învierii nu se poate face, în nici un chip, odată sau înainte de paștile iudeilor*. Să lămurim.

A. După cum ne spune *Cartea Ieșirii lui Moise* (cap. XII), Paștile legii vechi a fost așezat de Dumnezeu întru pomenirea ieșirii din Egipt a neamului lui Israil. Rânduiala jertfirii mielului cu acest prilej, precum și a mâncării azimei trebuiau să aducă aminte iudeilor de scoaterea lor din robie; dar ea mai trebuia să preînchipuie jertfa sângeroasă a mielului și a Păstorului, slobozirea prin ea de sub cătușele morții, păcatului și fărădelegii întru Învierea lui Hristos.

1. *Paștile legii înseamnă* deci, pentru creștin, *preînchipuirea adevăratului Paște*, rânduit de Isus Hristos ucenicilor la Cina cea de Taină.

Această preînchipuire era semnul legăturii Dreptului cu Domnul, ea însemna nădejdea dreptului în îndurare Domnului către norodul său și ea trebuia deci sărbătorită de tot cel ce voia să aibă parte de mântuire.

2. Odată săvârșită jertfa, odată judecat, răstignit și înviat Fiul lui Dumnezeu, *odată îndeplinită legea, păstrarea vechii porunci e dezlegată* (*Așezămintele Apostolești*, V, cap. 17, și numeroase texte din *Îndemnurile împotriva iudeilor* ale Sfântului Ioan Hrisostom; trad. fr., Jeanin, III, 300-312).

Creștinii nu mai au a o săvârși, căci ea s-a săvârșit o dată pentru totdeauna, iar rânduiala împărtășaniei cu Sfântul Trup și Sânge al Domnului Hristos prin prefacerea pâinii și a vinului însemnând — cum am spus —, nefiind decât săvârșirea mai departe a jertfei dumnezeiești a legii celei noi. Împlinindu-se întruchiparea, nu mai avea a fi serbată preînchipuirea.

3. *Se întâmplă însă că iudeii sărbătoresc totuși mai departe paștile legii celei vechi, după Înviere.*

Ce înțeles are, pentru creștin, acest lucru ? Faptul că iudeii slujesc mai departe paștile legii nu înseamnă, în nici un caz, că acest paște trebuie păzit și de creștini. Hotărârile Bisericii în această privință sunt formale și categorice și au fost date tocmai pentru că, în vremea dintâi a creștinismului, mulți credincioși sărbătoreau Paștile de două ori: o dată cu iudeii și o dată după dâșii, paștile iudeilor fiind socotit de ei ca paștile durerii, iar Paștile Învierii, ca Paștile bucuriei creștinătății întregi.

Dar înseamnă oare și că paștile legii nu mai are nici un fel de însemnătate pentru creștini? Ferească Dumnezeu!

4. *Sărbătorirea paștilor legii mai departe de către iudei, după ce legea a fost împlinită, înseamnă că iudeii așteaptă încă pe Hristos drept Mântuitor, înseamnă, prin urmare, în realitate tăgăduirea mai departe și răstignirea mai departe a lui Hristos după Înviere* (*Așezămintele Apostolești*, V, 7). Acesta este înțelesul real al prăznuirii paștilor iudeilor după răstignirea și Învierea Domnului Hristos. Ce are de gândit un creștin față de această tăgăduire? Tăgăduirea și răstignirea lui Hristos înainte de Înviere, oricât de greu ar fi de priceput cu mintea, era necesară Învierii lui Hristos. „Trebuia ca Hristosul să pătimească toate acestea și să intre întru slava Sa.” (Luca, XXIV, 26).

5. *Stăruința acestei tăgăduiri după Înviere și prăznuirea ei la o anumită dată în vreme fac însă imposibilă însemnarea cu aceeași dată sau prăznuirea înaintea acesteia a prefigurării Învierii universale, care presupune tocmai ca s-a biruit orice tăgadă.* Astfel, vedenia încă de pe acum în semne a roadelor Învierii nu este de închipuit decât după biruirea drăceștei și tainicei împotriviri a iudeilor. Orice altă rânduială tulbură rânduiala hotărâtă de Dumnezeu. Căci Dumnezeu ne ridică treptat de la idoli la jertfă și la azimă, și de la azimă la Tainele Dumnezeiești, iar de la Sfântul Taine la Împărăția Cerurilor (Leon din Ohrida, *Scrisoarea a 2-a despre azime*).

B. Pe de altă parte însă, *paștile legii vechi nu încetează de a reprezenta în simbol prefigurarea Paștelui adevărat (Așezămintele Apostolești, VI, 19)*, ci pomenirea lor devine inutilă creștinismului, de vreme ce Biserica posedă realitatea însăși (iar a iudeului prăznuire e tăgadă).

Dar dacă așa este, atunci, *săvârșirea Paștelui creștin nu poate fi nici ea făcută decât „după pasca iudeilor, pentru ca să vină mai întâi închipuirea, adică, înjunghierea mielului și apoi să urmeze ceea ce se închipuia, adică moartea Omului și Învierea” (Așezămintele Apostolești, cartea a V-a, cap. 17; citat după Matei Vlastare, la tâlcuirea Canonului 7 Apostolic din Pidalion, text ce — semnificativ — nu se găsește în edițiile apusene ale Așezămintelor...).*

C. Amândouă aceste lucruri converg spre a pune în lumină *imposibilitatea absolută a serbării Paștelui creștin odată cu iudeii sau înaintea lor.*

1) A serba *odată cu iudeii* înseamnă că un același lucru reprezintă, pe un același plan, două lucruri potrivnice, aceeași zi a anului însemnând, în același timp, pentru noi și preînchipuirea biruinței din urmă a Mielului asupra oricărei tăgade, și pomenirea stăruinței tăgadei, după biruință, ceea ce nu e cu putință.

2) Iar a-l sărbători *înainte de iudei* înseamnă:

a) a serba realitatea înaintea prefigurării, adică a *nesocoti raportul real al celor două Testamente* și a rupe cu Marcion legătura dintre ele; și

b) mai înseamnă a lăsa ca *tăgăduirea* în semne să se facă *după* pomenirea biruinței Învierii, adică, înseamnă a *ne îndoii de eficacitatea mântuitoare a Învierii și chiar a tăgăduii Învierea adevărată a Mântuitorului.*

Acestea sunt urmările nenorocite ale pripitei hotărâri sinodale românești.

Toate împotririile acestea *fac imposibilă realizarea, pe planul semnelor din calendar, a înțelesului adevărat al Paștelui creștin*, după hotărârea sinodală.

1. Catolicii, care, înaintea noastră, au pășit pe acest tărâm și au rupt legătura cu paștele iudeilor, au talmăcit astfel îngăduiala de a rupe solidaritatea celor două date:

sărbătoarea paștelui iudeilor după răstignirea și Învierea lui Hristos, potrivit învățaturii bisericii întregi, este dezlegată.

Paștele iudeilor e nul și biserica nu are a ține seama de dânsul.

Biserica de Apus face astfel „abstracție” de faptul ca iudeii urmează a-și serba paștele ca mai înainte.

Dar, pentru ca această desfacere a legăturii celor două Paști să nu compromită solidaritatea celor două *Testamente*, cel dintâi fiind, de fapt, preînchipuirea celui din urmă, și acesta neputându-se prescrie, biserica romană se subrogă pe sine în toate drepturile sinagogii și ia asupra-și împlinirea strictă a legii, în locul acesteia prescriind în favoarea sa toate făgăduielile lui Dumnezeu către Israil.

Astfel, biserica de Apus dă, în chip *material*, jertfa cu azimă *în locul* iudeilor; iar *formal* se instituie moștenitoare spiritului iudaic în biserică. Ea izbutește, prin acest „artificiu”, să nu respecte legătura datei Paștilor, fără a putea fi învinuită de marcionism și erezie.

Nu este locul să arătăm aci încurcăturile în care intră, prin aceasta; ajunge să spunem că săvârșirea cu azimă a cinei este singurul paleativ care evită erezia celui ce rupe legătura datelor. De aceea, catolicii s-au încăpățânat într-însa.

Să fi vrut Sinodul Românesc să ne împingă pe nesimțite spre aceasta datină, cu alte cuvinte, să ne pună în situația de a fi *siliți* să recurgem la ea? Nu se poate!

2. Biserica noastră a înțeles cu totul altfel acest lucru. Ea nu a socotit niciodată că trebuie să se substituie sinagogii și nu a serbat niciodată Paștele cu azimă, învinuind chiar de iudaizare biserica catolică (Leon din Ohrida, *op.cit.*; Nichita Stithatul; etc.).

Dacă Biserica noastră se socotește moștenitoarea sinagogii, aceasta trebuie înțeles în sensul ca *ea a primit, ca piatra din capul unghiului, piatra pe care iudeii au îndepărtat-o, răpindu-și astfel mântuirea.*

Acesta este întocmai tâlcul în care „moștenirea a fost răpită fiilor lui Israil” (Luca, XX, 16; Matei, XXI, 43).

Legătura dintre prefigurație și adevăr a celor două Testamente a fost păzită de Biserica noastră prin rânduiala succesiunii datei Paștilor...

Acesta este marele adevăr pe care-l păzește neclintit această, zice-se, „neînsemnată” așezare!

Iar că acesta este *adevăr*, ci nu convenție, o arată tot tâlcuirea aceluiași Canon 7 Apostolic în *Pidalion*, prin minunile mari care au întovărășit data adevărată, împotriva datei hotărâte de latini...

Netemeinicia scrisorii sinodale

S-au arătat aci, acum câțeva vreme, temeiurile pe care se sprijinea neputința serbării Paștelor altcândva decât la 5 mai [1929], odată cu toată lumea ortodoxă. Tăcuseră glasurile omenești, spre a vorbi numai Predania, Canoanele și textele învățăturii. De-atunci, însă, multe lucruri s-au schimbat: Sinodul a dat o carte pastorală, prin care a vrut să-și lămurească-n chip polemic gândul față de credincioși. Pastorală conchidea în sensul că toți vor sărbători Paștele la 31 martie, sub amenințarea pedepsei puterilor lumești la care se făcea apel, pentru menținerea ordinei.

Apoi, Sinodul a revenit asupra primei hotărâri și, în ședința de la 8 februarie, a îngăduit ca fiecare creștin să serbeze după cum îi îngăduie cugetul, încuviințându-se preoților să mângâie pe credincioși cu slujba Paștilor și la 5 mai, dacă norodul o va cere...

A rezultat că data indicată de vechea Pascalie nu mai putea fi menținută, fără neajunsuri grave.

Anume: 1) vechea dată a Paștilor se-ntâmplă să cadă, în unii ani, în afară de intervalul de timp dintre 22 martie și 25 aprilie al calendarului îndreptat; și, cum serbările fixe sunt astăzi așezate după acest nou calendar, nepotrivirea produce un șir înțeles de tulburări în rânduielele bisericesti.

Pentru aceasta, Scrisoarea pastorală enumeră câteva asemenea tulburări, și anume:

1) mai mult de jumătate a lunii martie ar cădea afară din Post;

2) sărbătoarea celor 40 de mucenici ar cădea afară din Postul mare;

- 3) Buna Vestire ar cădea în a doua săptămână a Postului mare;
- 4) Sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel s-ar reduce, prin aceasta, la mai nimic;
- 5) Sfintele Paști ar fi serbate după 25 aprilie, ceea ce ar fi necanonic (sic);
- 6) Sfintele Paști ar cădea după a doua lună plină de după echinoxiul de primăvară.

Spre a evita toate aceste tulburări, Sinodul a socotit ca e mai nimerit ca Paștele să fie serbat la 31 martie, adică, în prima duminică de după luna plină, după echinocțiul de primăvară, al anului de pe cer.

S-a arătat, aci, că această din urmă așezare este și ea lovită de o serie de inconveniente grave: care face imposibilă serbarea Paștilor la această dată.

Anume: sărbătorirea Paștilor la 31 martie:

- 1) este *necanonică*, întrucât nu respectă hotărârile Sinodului de la Niceea, menționate în scrisoarea lui Constantin; și anume, obligația ca toți creștinii să serbeze Paștile în aceeași zi;
- 2) *calcă Predania*, care prevede obligația ca, în nici un caz, Paștele să nu se serbeze odată sau înainte de iudei;
- 3) e *schismatică*, deoarece rupe comunitatea pascalică a tuturor dreptilor-credincioși în nădejdea învierii noastre;
- 4) este *eretică*, deoarece, prin nerespectarea acestor practici, rupe solidaritatea celor două *Testamente* și cade în păcatul lui Marcion.

Dar, dacă acestea sunt încurcăturile care se ivesc în unii ani, la orice dată vom serba Paștele după noul calendar, urmează că, *din punct de vedere bisericesc, noul calendar nu este bun și, ca atare, Sinodul trebuie neapărat să-l lepede* ca pe un netrebnic, *dacă vrea cu dinadinsul să nu se întâmple nici o tulburare*. Lucrul este cu atât mai ușor de făcut bisericește, cu cât *schimbarea calendarului nu s-a făcut de nevoi bisericești, ci din faptul că se iveau „încurcături între oameni”*...

Argumentarea mai păcătuiește-n acest punct și acolo unde invocă precedentul Sinodului de la Niceea, fără a spune care erau încurcăturile și de ce ordin (lumesc sau bisericesc).

Unde se spune că Sfântul Sinod de la Niceea, sărind cele trei zile, *a vrut să dea o normă de precedent pe viitor* ?

Tradiția spune, dimpotrivă, că au sărit cele trei zile, fixând definitiv calendarul, odată pentru totdeauna, ca să nu mai fie nevoie de astronomi și de soboare...

S-au socotit mai *grave* abaterile care ar fi atras mai ușor luarea-aminte a credincioșilor, față de călcarea canoanelor, pe care ei n-o puteau băga așa de ușor de seamă...

Căci, odată schimbat, *calendarul*, în loc să *lumineze poporul*, a voit să-l înșele, să potrivească astfel lucrurile, încât să pară că nu s-a schimbat nimic.

A lepădat astfel normele esențiale — și nevăzute —, spre a păstra pe cele văzute și potrivite nu intereselor bisericești, ci celor lumești.

Mai e nevoie să repetăm că, având de ales, *între* un motiv lumesc și unul bisericesc, Sinodul era dator să aleagă pe cel bisericesc ?

Ce vom face noi, față de această stare grea, în care chiriarii noștri au adus Biserica ? Nu vom pierde nădejdea, căci Domnul Nostru Iisus Hristos este Domnul răbdării și al milei fără de sfârșit. Ne vom îndrepta către Sinod și, ... vom spune, din inimă fiiască rostind:

Prea Sfinților Părinți,

Învăluși de autoritatea științei, nimeni nu vă mai recunoaște căpetenii,

Învăluși de nimbul de lumină al Duhului Sfânt, da.

Voi sunteți semnul unei alte autorități decât cea lumească, și

Nu se cade s-o disprețuiți, trecându-i înaintea alte temeuri și alte autorități.

Voi nu vorbiți nici astronomilor, nici ateilor, oricât de supuși, ci numai celor care cred și mărturisesc Treimeii.

Căci voi sunteți sarea Pământului și, dacă sarea-și pierde Darul, cu ce se va săra?!

Uitați, deci, glasul veacului și al științei, dați pas credinței, scoateți candela de sub obroc, ca toți să cunoască precum că sunteți întru El, prin aceea că aveți dragoste întru voi.

Voi n-aveți a vă potrivi nimănui și toți au a se potrivi darului fără măsură.

Pascalie și nedumerirea ortodocșilor

„Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”

Al. Lăpușneanu

Religia și credința sunt pentru popor, iar nu poporul pentru religie. Credința și ideea religioasă izvorăsc din revelația dumnezeiască, venită nouă prin Iisus Mântuitorul și Sfinții Apostoli, precum și din necesitatea sufletească ce este înăscută în cutele cele mai ascunse ale firii omului, dornice de hrana cea divină.

Istoria ne-a dovedit că o credință cu greu se schimbă, iar poporul identifică credința lui cu însuși scopul existenței lui pământești.

De aceea, când Sinodul Român, la 24 ianuarie [1929], a decis revenirea asupra vechei sărbătoriri a Paștelui, s-au născut, în sânul Bisericii creștine Ortodoxe autocefale Române, nedumeriri și neînțelegeri, care, prin natura lor, prezintă seriozitate, nu atât prin latura lor religioasă, cât cea politică.

Istoria țării noastre și-a scris visul ei de aur cu ajutorul cel neprețuit al unității noastre de credință, confundându-se adesea ideea de stat cu cea religioasă.

Domnii noștri au luptat atât pentru țară, cât și pentru „creștinătate”. Deci, ideea de stat mergea mână în mână cu cea religioasă.

Astăzi, ne-am pus noi înșine țara pe două tărâmurii. Credincioșii se împart în treizeci și unu martiști și cinci maiști.

Chestiunea schimbării Pascaliei nu este numai o neînțelegere „popească”.

Biserica creștină Ortodoxă din întregul Orient și-a fixat, din primele veacuri ale creștinismului (Sinodul de la Niceea, 325 d.Hr.), modul de a serba Sfintele Paști. Iar o tradiție de peste 1600 ani a fixat data sărbătoririi Paștelui după sărbătorirea paștelui evreiesc. Paștele

sărbătorindu-se la 31 martie, rezultă că anul acesta Paștele creștin să se serbeze înaintea celui evreiesc. Lucrul acesta, însă, în întreaga Basarabie și în multe părți din Moldova, a creat mâhniri și neînțelegeri în inimile creștinilor, care considerau ca lege că niciodată Paștele creștinesc să nu cadă înainte de cel evreiesc.

În economia religiei creștine ortodoxe, tradiția are aceeași importanță și sfințenie ca și hotărârile sinodale, care au fost scrise.

Prin hotărârea fixării datei Sfintele Paști la 31 martie, tradiția Bisericii creștine Ortodoxe a fost călcată. Și, dacă am ține seama numai de aceste două considerente — *dezbinarea în tabere a locuitorilor țării, cei cu stil vechi și cei cu stil nou, precum și nerespectarea Sfintei Tradiții* —, totuși, ar fi îndestulător ca forurile noastre bisericești să-și plece urechea și să ia aminte la învrăjbirea care ne așteaptă.

Mulți dintre noi vor zice ca această chestiune nu se poate cunoaște mai bine decât de clericii noștri și de către autoritatea noastră supremă în materie religioasă, care este Sfântul Sinod. Lucrul așa ar fi, însă religia noastră creștină denumesc cu expresia *Biserica* nu numai clasa conducătoare clericală — cu tot cortegiul ei ierarhic —, ci, prin cuvântul *Biserica* se înțelege *tot poporul, cler și mirean, care se închină unuia și aceluiași Dumnezeu și practică și profesează una și aceeași credință*.

Prin urmare, o chestiune atât de importantă, ca cea a schimbării datei Sfântul Paști, *nu poate fi tratată numai pe baze pur științifice și numai de către chiriarhii noștri*, ci trebuie a lua în seamă și alte considerente, ca: practica de până acum a Bisericii noastre creștine Ortodoxe, susceptibilitatea poporului în materie de schimbare a unui obicei devenit o lege, simbolul Învierii Domnului, care se aseamănă cu venirea primăverii celei înfloritoare — anotimp ce semnifică înflorirea și răspândirea creștinismului asupra păgânismului și a lumii întregi etc.

În articolele ce vor urma, vom vedea motivele pe care se bazează Sfântul Sinod de la 24 ian[uarie] a.c., în hotărârile luate și motivele pe care se întemeiază susținerea rămânerii sărbătoririi Sfintele Paști tot la data de 5 mai, împreună cu Orientul creștin ortodox.

Biserica noastră se conduce, până la mucenicie, de lumina adevărului și de steaua intereselor superioare ale majorității poporului român.

Pastorala de la 7 februarie a Sfântului Sinod

Este un lucru știut și pentru care toată lumea este de acord că, dacă Orientul creștin nu ar fi îndreptat vechiul calendar iulian, am fi ajuns să avem, peste câteva milenii, iarna vara și vara iarna.

Împăratul Iuliu Cezar, la anul 46 a.Hr., puse pe învățatul astronom al timpului, Sosigene, să-i calculeze valoarea exactă a anului tropic.

Acesta socoti ca anul tropic este de 365 zile și 6 ore. Iar pentru ușurare, hotărî ca anul civil să se socotească ca având 365 zile, iar diferența de 6 ore să se adauge la fiecare trecere de 4 ani, ca făcând împreună 24 ore, adică, o zi. Prin urmare, la fiecare 4 ani tropici, anul civil să se socotească ca având 366 zile, denumindu-se, astfel, an bisect.

Calendarul iulian a fost admis de Biserica creștină la anul 325, în Sinodul de la Niceea, din Bitinia.

Învățatul Sosigene, însă, nu a socotit exact anul tropic, căci, acesta nu are 365 zile și 6 ore, sau 365 zile 25 sutimi de zi, cum calculase el, ci, adevăratul an tropic, socotit exact, are 365 zile și 242 256 fracțiuni de zi. Deci, ceva mai puțin decât anul din calendarul iulian...

Oare, în materie religioasă pe lângă credință, nu trebuie să fim conduși de același elementar bun-simț și de aceeași perspicacitate a lucrurilor? Iar tot în materie de religie, cine este oare mai presus, adevărul științific sau adevărul religios?

Sa vedem, acum, dacă schimbarea Pascaliei era tot așa de îndreptățită ca să se facă.

Începutul secolului al IV-lea după Hristos era foarte mult frământat de diferite dispute dogmatice, care aveau loc în sânul Bisericii creștine, ceea ce dădea naștere la multe erezii și depărțări de credința cea adevărată a religiei creștine. Pentru a se combate aceste erezii, Împăratul Constantin cel Mare, dornic să ia și alte hotărâri pendinte cu Biserica, convocă un Sinod Ecumenic la Niceea, în Bitinia, pe la anul 325 d. Hristos. La acest Sinod, luară parte 318 Sfinți Părinți ai întregii Biserici creștine Ortodoxe, deci, și Apusul, care nu era încă rupt de Răsărit. Acest Sfânt Sinod Ecumenic, pe lângă alte multe chestiuni ce-a avut de discutat, a hotărât, cu privire la data Paștelui, că această sărbătorire trebuie să cadă: în prima duminică după prima lună plină ce vine după echinoxul de primăvară (21 martie)...

În *Pastorala* către popor de la 7 februarie a.c., a Sfântului Sinod, se spune că, dacă am serba Sfintele Paști la 5 mai, „s-ar calca hotărârea și practica întregii Biserici, după care, Sfintele Paște nu se pot trece, spre serbare, dincolo de 25 aprilie”. Dar, nu e mai puțin adevărat, deoarece 5 mai, stil nou, cade, pe stil vechi, tocmai *între* 22 martie și 25 aprilie, necălcându-se astfel cu nici o iotă hotărârea Sfântului Sinod de la Niceea, Paștele, după stil vechi, căzând, anul acesta, la 21 aprilie. Tot *Pastorala Sfântului Sinod*, vorbind despre „încurcăturile” ce ar rezulta, în cazul de s-ar serba Sfintele Paști la 5 mai, zice: „În primul rând, bunăoară, ar fi trebuit să se prelungească mâncarea de carne peste jumătatea lunii martie, luându-i din ea 17 zile pentru dulce, ceea ce nu s-a întâmplat până acum în Biserica Ortodoxă”.

Concluzia ce se trage este falsă, deoarece și premiza pusă este tot falsă. Serbând Paștele pe stil vechi, 21 aprilie, și Postul Paștelui va începe pe stil vechi. Nu va zice nimeni, cred, ca să avem Învierea la 5 mai, stil nou, iar Postul de 7 săptămâni să-1 începem la 17 martie, ci, la 5 mai, stil nou, corespunzându-i, pe stil vechi, Paștele de la 21 aprilie, Postul va începe cu 7 săptămâni în urmă, adică, la 4 martie stil vechi, deci, fără a lua lunii martie 17 zile pentru dulce, după cum spune *Pastorala Sfântului Sinod*.

Cum că se poate lucrul acesta, avem exemplul Bisericii noastre surori din Grecia, care a îndreptat calendarul iulian, însă rânduiala Pascaliei a lăsat-o tot pe cea veche și care este în conformitate cu hotărârile Consiliului celor 318 Sfinți Părinți adunați la Niceea.

Mergând mai departe, spre altă ordine de idei, observăm că o practică creștină de peste 16 veacuri a stabilit „obiceiul” sau tradiția ca, întotdeauna, Sfintele Paști să cadă *după* serbarea paștelui evreiesc.

Tradiția este cuvântul nescris, rămas nouă de la Mântuitorul Iisus Hristos, și care ne-a fost transmis prin Apostoli și ceilalți Sfinți Părinți. Mântuitorul nu a vrut să facă mai multe partizi religioase sau mai multe școli, ci *o singură religiune, pentru toți*. De aceea nu a însărcinat pe Apostoli să scrie, ci să învețe; așa că, predica verbală este anterioară Scripturii. Chiar și în *Vechiul*

Testament, Scriptura și Tradițiunea subzistau împreună, iar Mântuitorul nu a recunoscut numai Legea și Profeții, dar și Tradițiunea dogmatică a sinagogii. Așa că, în economia religiei noastre creștine Ortodoxe, Sfânta Tradiție se bucură de aceeași cinste ca și *Sfânta Scriptură*. Sfântul Apostol Pavel, când ne învață să respectăm Tradiția, zice: „Fraților, stați și țineți învățăturile, care le-ați auzit, ori prin cuvântul, ori prin scrisoarea noastră”.

Prin urmare, dacă Tradiția — practica de veacuri, an de an, a aceluiași lucru — a hotărât și a întărit un obicei, oare cine suntem noi, ca tocmai astăzi, în anul de la Hristos 1929, să stricăm această orânduire, devenită lege și cu indiferență să afirmăm că nu e nici o crimă religioasă sau de conștiință dacă orânduim sărbătorirea Sfintele Paști înainte de paștele evreiesc și nu după acesta?